

Zienswijze 'Gewaslijsten in het kader van het zevende actieprogramma Nitraatrichtlijn 2022-2025'

Op 21 oktober 2022 publiceerde het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit (LNV) twee gewaslijsten gebaseerd op het advies van de Commissie Deskundigen Meststoffen (CDM). Hierbij dienen wij, NAJK, onze zienswijze in op de consultatie.

Het Nederlands Agrarisch Jongeren Kontakt (NAJK) is een belangenvereniging voor agrarische jongeren. De vereniging zet zich in voor de belangen van de agrarische sector op lokaal, provinciaal, landelijk en Europees niveau. De speerpunten van NAJK zijn bedrijfsovername, persoonlijke ontwikkeling en scholing, politiek en maatschappelijke betrokkenheid en ruimte voor ondernemerschap. Uitgaande van deze vier punten willen wij op deze consultatie reageren.

Door het ministerie van LNV zijn winterteelten gedefinieerd als (i) gewassen die pas in de winter worden geoogst, (ii) de hele winter op het veld staan, en/of (iii) gewassen die na 1 oktober meer stikstof opnemen dan een geslaagd vanggewas. Hierbij is later het eerste criterium aangepast naar gewassen die uitsluitend na 1 november worden geoogst. Met de huidige definitie voor winterteelten wordt er niet voldoende rekening gehouden met de praktijk, waardoor een aanmerkelijk aantal gewassen ontbreekt op de lijst. Deze vier punten vormen volgens ons knelpunten tussen de regeling en de praktijk.

1. De gewaslijsten en de kortingsregeling zijn gebaseerd op alle grondsoorten en landelijke waardes, terwijl de lijst met winterteelten alleen van toepassing zal zijn op zand- en lössgrond.

De korting op zand- en lössgrond is nu berekend op basis van landelijke gemiddelden in plaats van op de waardes van stikstofopname van vanggewassen specifiek op zand- en lössgrond. Het CDM geeft ook aan dat hier nog te weinig onderzoek naar is gedaan. Als men naar de stikstofgebruiksnormen kijkt van gewone gewassen en vanggewassen, dan zijn de normen voor zand- en lössgronden bijna altijd lager dan voor klei of veen. Het zou in verhouding staan als de korting voor zand- en lössgrond lager zou zijn, omdat de teelt al minder is bemest door de lagere gebruiksnorm op zand- en lössgrond.

Verder zijn er gewassen die nu niet aangemerkt worden op de winterteeltlijst, omdat landelijk gezien het grootste gedeelte van het areaal niet na 1 november wordt geoogst. In de praktijk zien we dat de oogstdatum op de verschillende landbouwgronden verschilt, met als reden de verschillende grondeigenschappen en manieren van bewerking. Er zijn dus

gewassen die onterecht ontbreken op de lijst met winterseizoenen. Dit wordt verder toegelicht onder het kopje *winterseizoenen*.

2. Er wordt bij de criteria geen rekening gehouden met de gevolgen voor de kwaliteit van het gewas en de bodem.

Een gevaar van kalenderlandbouw is onder andere het risico van weersinvloeden. Het weer laat zich niet aan data binden en is elk jaar anders. Het kan een lange periode droog zijn, maar ook soms lange tijden nat. Soms is het daardoor niet verstandig of praktisch niet mogelijk om gewassen te oogsten of vanggewassen in te zaaien op de gewenste datum. De belangrijkste reden is schade aan de structuur van de bodem voorkomen. Gevolgen van structuurschade zijn: geen of zeer slechte doorworteling voor het volgende gewas, zuurstofloze bodems en afspoeling van nutriënten. Op lange termijn heeft het zeker nadelige gevolgen voor de bodemweerbaarheid en de bodemgezondheid. Het hanteren van een nauwe uiterste inzaaidatum voor het vanggewas kan dus meer schade aanrichten dan het kan opbrengen.

Tegelijkertijd veranderen het klimaat en de seizoenen zodanig dat sommige gewassen langer de tijd nodig hebben voor de afrijping. Het vereiste om te oogsten voor eind september kan grote gevolgen hebben voor de opbrengst en de kwaliteit van landbouwproducten, waar we als land op het moment juist voorop lopen.

3. Er wordt geen rekening gehouden met de economische en organisatorische gevolgen voor de gehele keten bij het eerder oogsten van gewassen.

Een ander negatief gevolg van kalenderlandbouw is het creëren van een piekmoment voor de verwerkende fabrieken. Als de oogstperiode wordt verkort tot uiterlijk 1 oktober, zullen verwerkende fabrieken zich drastisch moeten aanpassen en de productiecapaciteit moeten verhogen in het kortere seizoen. Dit leidt tot onder andere hogere pieken in energie- en waterverbruik en logistiek transport. Een ander gevolg kan zijn verplaatsing van verwerkende fabrieken of van de algehele teelt naar het buitenland.

Het verkorten van de oogstperiode van sommige gewassen heeft ook indirecte en directe gevolgen voor agrarische bedrijven. Voor een groot aantal bedrijven zal er een (hoofd)teelt wegvallen, omdat het niet meer rendabel is om het gewas te verbouwen. Dat kan komen doordat er een kleiner areaal geteeld moet worden om tijdig klaar te zijn met de oogst. Of omdat de opbrengst per hectare daalt, doordat gewassen niet volledig zijn afgerijpt. Maar ook door hogere kosten door een langere bewaarperiode in de koelcellen.

4. Niet-uitspoelinggevoelige gewassen worden niet erkend.

Bij gewassen die over het algemeen meer stikstof afvoeren dan dat er aangevoerd wordt, heeft een vanggewas weinig toegevoegde waarde. Het is dan belangrijker om het niet-uitspoelinggevoelige gewas op de juiste manier

te telen. De verplichting om het vanggewas te zaaien voor 1 oktober kan een goede teelt in de weg staan, terwijl het vanggewas dan ook niet bijdraagt aan het verminderen van uitspoeling.

Hierbij komt dat in de derogatiebeschikking die recent gepubliceerd is, staat dat er vanaf 2025 een generieke korting komt op de stikstofgebruiksnormen van ongeveer twintig procent. Een hoofdgewas dat minder bemest al dan niet onderbemest wordt, laat minder stikstof achter in de bodem. Het effect van het vanggewas is dan vele malen minder, maar de negatieve gevolgen voor de akkerbouwer zijn nog steeds enorm.

Het gevolg van deze vier knelpunten is het ontbreken van een aanmerkelijk aantal gewassen op de vanggewassenlijst en de winterteeltenlijst. Het ontbreken van deze gewassen heeft grote gevolgen voor de teeltplannen van agrarische bedrijven.

Vanggewassen

Bij het samenstellen van de lijst met vanggewassen is alleen gekeken naar de hoeveelheid stikstof die de gewassen kunnen opnemen. Hierdoor vallen vanggewassen af die wellicht niet voldoende stikstof opnemen, maar wel andere belangrijke functies en eigenschappen hebben als stuifbestrijding, bestrijding van bodemorganismen en -schimmels en verwerking zonder glyfosaat. Daarnaast is niet specifiek gekeken naar de hoeveelheid stikstof die vanggewassen opnemen op zand- en lössgrond, hoewel deze lijst alleen op deze gronden van toepassing zal zijn. Het zou beter zijn om te kijken naar de beste landbouwpraktijk dan te focussen op de stikstofopname. Wanneer een boer bijvoorbeeld meer werkgangen nodig heeft om het vanggewas goed onder te werken, heeft dit ook negatieve effecten op het milieu. Daarnaast zou een boer het gebruik van glyfosaat kunnen verminderen als er gewassen op de lijst worden aangemerkt die in het voorjaar zeer eenvoudig zonder glyfosaat te verwerken zijn. We zouden graag zien dat deze kenmerken worden meegenomen in de beoordeling van de lijst van vanggewassen.

Wat ook vaak wordt gebruikt als bestrijding tegen aaltjes en ongewenste bodeminsecten is het 'braak laten liggen' van het land (een periode niets verbouwen op het land). Er wordt momenteel vreselijk grof gesneden in de toegelaten gewasbeschermingsmiddelen die onder andere aaltjes en schadelijke bodeminsecten aanpakken. Aaltjes kunnen, zeker op zandgronden, grote problemen veroorzaken. Soorten als vrijlevende aaltjes en generalisten zijn niet zonder chemicaliën terug te dringen als er continu een gewas op het land staat. Om terug te grijpen op alleen chemische middelen zijn er te weinig bestrijdingsmiddelen toegestaan. Om deze reden is het belangrijk dat de keus om grond braak te laten liggen, mogelijk blijft.

Winterteelten

Het verzoek van het ministerie van LNV aan het CDM was het aanleveren van een lijst met gewassen die uitsluitend na 1 november worden geoogst.

Er zijn echter weinig gewassen die uitsluitend na 1 november worden geoogst. In de lijst van het CDM werd daarom ook aangegeven welke gewassen deels na 1 november worden geoogst. Het gevaar is dat dat ook kan betekenen dat nog meer dan de helft van het gewas geoogst moet worden. In de praktijk zullen bij doorvoering van deze peildatum dus veel bedrijven bepaalde gewassen niet meer kunnen telen, omdat het niet meer rendabel is.

Een aantal gewassen die door het incomplete criterium niet meer op de lijst staan, zijn:

1. Consumptieaardappel
2. Vezelhennep
3. Sperziebonen
4. Cichorei
5. Rode biet
6. Winter zaaiuien
7. Wintervlas
8. Sla
9. Bleekselderij
10. Witlofpennen
11. Korrelmaïs
12. Maïs zonder onderzaai
13. X-beete

Wat betreft de consumptieaardappel merkt men dat het pootgoedareaal nu al flink onder druk staat vanwege de gedwongen teeltverruiming in het zetmeelgebied. Hetzelfde zal waarschijnlijk ook bij de fritesaardappelen gebeuren, waardoor de vraag naar pootgoed zal afnemen.

Voor vezelhennep geldt dat het grootste gedeelte na 1 oktober geoogst wordt. Het gewas moet na oogst nog een tijd op het land blijven liggen voordat het verwerkt kan worden, zodat de vezels door de inwerking van dauw loskomen van de stengel. Als hennep niet onder de winter teelten valt en verplicht voor 1 oktober geoogst moet worden, dan ontstaat er een onwerkbaar situatie voor de verwerkende industrie en zal de hennep teelt volledig uit Nederland verdwijnen. Dit botst met de recentelijk aangenomen motie dat biobased materialen gestimuleerd moeten worden om duurzaamheid te bevorderen. Daarnaast legt vezelhennep meer stikstof vast dan er via mest op het land wordt gebracht.

In het algemeen is het essentieel om rekening te houden met de landbouwkundige kenmerken van gewassen en het belang in het teeltplan. Door het eerder oogsten van gewassen zullen de opbrengst en kwaliteit lager zijn of zullen gewassen niet op tijd voldoende afgerijpt zijn. Dit heeft ook weer effect op de bewaring en productprijzen. Voor agrarische bedrijven is de vrijheid om een werkbaar teeltplan te kunnen realiseren essentieel.

Conclusie

NAJK vindt het noodzakelijk dat de definities voor winterteelt en vanggewas opnieuw worden vastgesteld. Daarom wil NAJK graag voorstellen samen met het ministerie van LNV en andere partijen uit de agrarische sector de definities te herbeoordelen. Aan de hand van deze herziene definities zal opnieuw aan het CDM gevraagd moeten worden om lijsten op te stellen met winterteelten en vanggewassen. Dit proces zal tijd kosten en ook rekeninghoudend met het feit dat de huidige lijsten met winterteelten te laat komen om nog goed in het huidige teeltjaar in te kunnen plannen, ziet NAJK geen andere mogelijkheid dan dat de verplichting om voor 1 oktober een vanggewas te zaaien op zand- en lössgronden één jaar uitgesteld zal worden tot 2024.

NAJK
Bemuurde Weerd O.Z. 12
3514 AN Utrecht

T 030-2769869
E info@najak.nl
W www.najak.nl

IBAN NL18RABO03945385 01
KvK 40483585

 DBNAJK
 @NAJKtweets